

Toespraak CDA-voorzitter Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart bij opening Christelijk-Sociaal Congres Haaglanden 16 januari 2004

Dames en heren

Dank dat ik vanmiddag in uw midden mag zijn en ik ben zeer vereerd dat ik ook enkele woorden tot u mag spreken bij deze oprichting van het CSC Haaglanden.

De Christelijk Sociale beweging is al meer dan een eeuw oud. Zij ontstond aan het eind van de 19^e eeuw, in het industriële tijdperk. De sociale kwestie was in die tijd de slechte positie van de arbeiders en hun gezinnen. Zij leefden vaak in grote armoede zonder enig perspectief op verbetering. In feite werd een grote groep burgers uitgesloten van een menswaardig bestaan.

Het was ook in die tijd dat politieke partijen en vakbonden ontstonden. De sociale kwestie in die tijd is door grote maatschappelijke druk, zeker ook van de christelijk-sociale beweging, aangepakt. De voorlopers van de christen-democratie zoals Kuyper, Talma, Schaepman hebben een belangrijke rol gespeeld bij de aanpak van die sociale kwestie. De eerste sociale voorzieningen werden een feit.

Uitsluiting tegengaan

In 1991 is de herdenking van 1 eeuw CSC –terecht- uitgebreid gevierd. Ik heb de Congresbundel gelezen en raakte opnieuw onder de indruk van de doorwerking van de christelijke inspiratie, het engagement en de betrokkenheid. Het is dáár dat de beweging ook raakt aan het CDA. De leden van de CS-beweging en de christen-democratie weten zich geïnspireerd door een gezamenlijke bron, het Evangelie van Jezus Christus. Dat Evangelie, die blijde boodschap heeft nog altijd grote, actuele betekenis. Het stelt de mens centraal. In de persoon van Jezus wordt een appel op ons gedaan om oog te hebben voor het kwetsbare in onze samenleving en daadwerkelijk op elkaar betrokken te zijn. Zijn keuze voor het kleine en kwetsbare als kinderen maar ook hoeren en tollenaars maakt duidelijk dat hij ook veel op had met diegenen die aan de rand van de samenleving stonden. Dat is de inspiratie voor organisaties die geworteld zijn in het christelijk-sociaal gedachtegoed, en dat moet ook een appel vormen voor politici die zich geïnspireerd weten door het Evangelie.

Duurzaamheid

De andere les die het Evangelie ons leert is de notie dat het leven niet alleen uit consumeren bestaat. Dit komt kernachtig tot uiting in de uitspraak: Niet bij brood alleen. De immateriële en morele kant van het leven verdiende toen, maar zeker ook nu aandacht. De groeiende behoefte aan zingeving en spiritualiteit, ook bij niet-kerkelijke mensen en de hernieuwde aandacht voor waarden en normen zijn bewijzen dat steeds meer mensen zich realiseren dat een mens niet gelukkig kan zijn met enkel materiële waarden en dat er meer is tussen hemel en aarde, dat mensen niet alleen individuen zijn maar ook deelgenoten aan een samenleving. En dat wij als mensen ook een verantwoordelijkheid hebben voor generaties die na ons komen. Dat betekent met zorg verantwoord om gaan met onze schepping, juist met het oog op de na ons komende generaties. In wezen is dit een pleidooi voor een werkelijk duurzame samenleving. Duurzaamheid dient een letterlijk groen draad te zijn in het beleid van christen-democraten. Het raakt vele beleidsterreinen –landbouw en natuur, mobiliteit, milieu, energie,

economisch, ruimtelijke ordening – en verdient dan ook een integrale aanpak. Dit voorjaar start het CDA een brede discussie over duurzaamheid waarbij wij ook de cs-organisaties bij willen betrekken.

Van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

Ik raakte- bij nalezing van de congresbundel – ook opnieuw onder de indruk van de gedegenheid van de analyse van de maatschappelijke problemen. Op het jubileum Congres ging het ook toen al over de verzorgingsstaat, de rol van maatschappelijke organisaties en maatschappelijk middenveld in relatie tot de kerntaken van de overheid. Ook toen ging het over uitsluiting en duurzaamheid. Eigenlijk dezelfde thema's al nu dus.

Opmerkelijk is dat ook 12 jaar geleden de discussie ging over Ziektewet en WAO; thema's die ook nu nog hoog op de politieke agenda staan. Zijn wij dan in al die jaren niet veel verder gekomen? Ik denk het wel hoewel ik erken dat de noodzakelijke veranderingsprocessen soms lang duren. Toch denk ik dat wij deze en de volgende kabinetsperiode een aantal stappen verder kunnen zetten.

Meer en meer raken politieke partijen, organisaties, ideologen en denkers er van overtuigd dat de verzorgingsstaat uit haar voegen is gegroeid en dat de uitwassen ervan meer bestreden moeten worden. De verzorgingsmaatschappij is -terecht- na de Tweede Wereldoorlog verder uitgebouwd. Christen-democraten hebben – soms samenwerkend met liberalen soms met sociaal-democraten – steeds direct verantwoordelijkheid gedragen voor de op- en uitbouw van die verzorgingsstaat. Namen als Klompe, Veldkamp, Roolvink, Boersma komen boven. Zij hebben veel goed werk verricht; in de christen-democratische optiek moeten mensen die om welke reden dan ook –ziekte, arbeidsongeschiktheid – aan de kant staan altijd een menswaardig bestaan kunnen leiden. Zij moeten altijd een beroep kunnen blijven doen op onze sociale voorzieningen.

Anno 2004 moeten wij echter ook constateren dat een aantal mensen gevangen is geraakt in onze verzorgingsstaat. Door een overvloed aan regels en voorschriften, door de armoedeval, door stigmatisering en discriminatie op de arbeidsmarkt maar ook door het onvoldoende beleven van de eigen verantwoordelijkheid dreigen zij vele jaren of soms levenslang op een uitkering te zijn aangewezen. En dat is onaanvaardbaar. En niet in de eerste plaats vanwege het financiële beslag dat op de overheidsmiddelen wordt gelegd maar vanwege de consequenties voor deze mensen zelf. Uit onderzoeken blijkt dat arbeidsongeschiktheid en werkloosheid vaak leiden tot isolement, tot het gevoel niet meer deel te nemen aan de samenleving. Uit onderzoek blijkt tevens dat naast de behoefte aan voedsel en een woning zelfverwerkelijking en zelfontplooiing basisbehoeften zijn van mensen. Door het hebben van werk kunnen mensen zich ontplooien en komen talenten van mensen tot hun recht, nemen zij deel aan de samenleving. Het is daarom zowel voor de mensen zelf als voor de samenleving van groot belang dat deze mensen weer aan de slag komen.

Een hervorming van onze verzorgingsstaat richting een participatiesamenleving is nodig. Een samenleving waarin mensen geactiveerd worden naar de arbeidsmarkt. Ik ben blij dat het kabinet een aantal belangrijke stappen op die weg heeft gezet, en dat ook de sociale partners het belang van deze maatregelen hebben ingezien en tot een akkoord met het kabinet zijn gekomen.

De eerste stappen van een verzorgingsstaat naar een participatiesamenleving zijn daarmee gezet, en ik ben ervan overtuigd dat die weg verder gegaan moet worden. Ik voeg er wel aan toe dat dit nimmer ten koste mag gaan van mensen die niets aan hun situatie kunnen veranderen en aangewezen zijn op solidariteit. Wat dat laatste betreft, de overheid heeft daarin

een belangrijke rol, maar niet alleen. Ik vind het essentieel dat mensen zelf ook onderling solidariteit betrachten. Wanneer een overheid te dominant wordt, verdwijnt veel onderlinge inzet en eigen initiatief. Op den duur een dodelijke ontwikkeling. Een ontwikkeling die uiteindelijk verzandt in grote overheidsstructuren en bureaucratie om alles maar tot in de haarvaten van de samenleving te regelen voor mensen. En zo is in de loop van de decennia ontstaan wat Herman Wijffels zo treffend omschrijft als een systeemcrisis. Wij vechten niet tegen mensen maar tegen systemen. Overregulering leidt tot een samenleving die het grotendeels wel gelooft. Een ieder voor zich en de staat voor ons allen. Zo is het in het Christelijk Sociaal denken nooit bedoeld geweest!

Rol maatschappelijke organisaties

Vandaag zijn wij met een groot aantal maatschappelijke organisaties en kerken bijeen. De vraag dringt zich op wat in de 21-ste eeuw – in een tijdperk van individualisering- de rol van identiteitsgebonden maatschappelijke organisaties nog kan zijn.

In het CS-gedachtegoed heeft het beleven van de eigen verantwoordelijkheid altijd centraal gestaan. En dat geldt ook vandaag.

Maatschappelijke organisaties dragen ook vandaag een eigen verantwoordelijkheid. Op meerdere manieren. Organisaties en verenigingen hebben een samen-bindend karakter. Zij verenigen mensen op basis van geloof, interesse of positie. Zij vertegenwoordigen dus mensen. Tegelijk hebben zij een meer externe functie doordat zij standpunten innemen, overleggen met de overheden (ouderen-, onderwijsbonden, vakbonden e.d.) . In de christen-democratische visie op ordening –ons baserend op het subsidiariteitsbeginsel en de leer van de soevereiniteit in eigen kring- hebben deze organisaties ook een intermediaire rol tussen burger en staat. Waar liberalen de markt en sociaal-democraten de overheid centraal stellen, geldt bij ons het primaat van de samenleving. En in die samenleving nemen maatschappelijke organisaties een belangrijke plaats in, zij vormen het cement in de samenleving en houden mensen bij elkaar.

Voor mij staat het belang van het maatschappelijk middenveld buiten kijf, maar ik voeg er wel aan toe dat anno 2004 deze organisaties ook echte representatief moeten zijn. De organisaties moeten ook in de werkelijkheid gedragen worden door mensen en belanghebbenden die dan ook directe zeggenschap dienen te krijgen over het beleid.

Kleinschaligheid en menselijke maat

Vandaag wordt hier het CSC-Haaglanden opgericht. Het tweede CSC op lokaal niveau, Rotterdam ging u voor. Amsterdam zal waarschijnlijk nog dit jaar het estafettestokje van Den Haag overnemen.

Ervaringen in Rotterdam en elders hebben opnieuw uitgewezen dat kleinschaligheid werkt. Als in de visie van de CSC de mens en de menselijke maat centraal staat, dient dat ook in de projecten en initiatieven tot uiting te komen. En dat gebeurt ook vandaag als u straks praat over vrijwilligersprojecten in de zorg en huiswerkklassen voor allochtone kinderen.

De nieuwe sociale kwestie

Wat dat laatste betreft – ik kan en wil vandaag in deze stad niet heen om de afgrijselijke moord op conrector Van Wieren op het Terra College. Een moord die ons allen diep getroffen heeft.

De afgelopen dagen is er binnen het onderwijs en in de media veelvuldig gesproken en geschreven over de toedracht en over een aantal maatschappelijke ontwikkelingen zoals de toenemende agressie en de problemen die veel allochtone jongeren in en buiten de school ervaren. We praten veel over integratie maar het lijkt nog te veel voor sommige politici een onderwerp om mee te scoren bij de kiezers. Dat kunnen we ons niet permitteren. Een eeuw na dato doet zich een Nieuwe Sociale Kwestie voor. Een waarvan de oplossing heel wat minder evident is dan die van een eeuw geleden. Door een falend integratiebeleid zijn we heel ver van huis geraakt. En als we niet slagen in verbetering zullen we al meer de gevolgen daarvan ondervinden.

Een aantal zaken is daarbij in mijn visie ondermeer belangrijk:

1. In een rechtstaat kan geweld nooit acceptabel zijn. Onze wetten en regels dienen door iedereen nageleefd te worden. Eigenrichting wordt niet getolereerd. De waarden en normen van onze westerse samenleving dienen meer geëxpliciteerd en nageleefd te worden. Door allochtonen maar ook door autochtonen.
2. Extra aandacht voor de problematiek van allochtone jongeren is noodzakelijk. Daarbij moeten wij in het oog blijven houden dat ook een aantal autochtone jongeren problemen kent en een achterstandspositie heeft. Maar niet te ontkennen valt dat er bij allochtone jongeren veelvuldiger sprake is van een opeenhoping van problemen. De kloof tussen de cultuur thuis en de cultuur op school en in de maatschappij speelt daarbij een grote rol.
3. Last but not least dient de dialoog met allochtone burgers, organisaties en migrantenkerken te worden geïntensiveerd. Wij leven in een samenleving, en dat betekent dat mensen met verschillende religies en culturen met elkaar in gesprek moeten blijven. Wederzijds respect is daarvoor een noodzakelijke voorwaarde. Groepen mogen nooit tegen elkaar opgezet te worden. Dit zal leiden tot actie en reactie.

De grote ernst van de situatie is niet te onderschatten en vraagt welhaast om een gezamenlijke, **Deltaplanachtige aanpak** waarbij binding, respect en participatie de sleutelwoorden zijn.

Juist vanwege de binding die mensen met verschillende geloofsovertuigingen met elkaar hebben, kan de christelijk-sociale beweging een belangrijke rol spelen bij het op gang brengen respectievelijk in stand houden van de dialoog tussen allochtonen en autochtonen.

Ik wens u vanmiddag een vruchtbare bijeenkomst toe.